

VLAAMSE OUDERENRAAD

Advies 2016/3 over het ontwerp van het Vlaams ouderenbeleidsplan 2015-2020

Advies 2016/3 over het ontwerp van het Vlaams ouderenbeleidsplan 2015-2020

Inhoud

Krachtlijnen.....	4
I. Situering advies	6
II. Algemene bemerkingen.....	6
2.1. Speerpunten.....	6
2.2. Uitwerking beleidsplan.....	7
2.3. Uitvoering	7
2.4. Voortgangsrapportering en monitoring impact	8
III. Inleiding en visie Vlaams Ouderenbeleidsplan 2015-2020.....	9
VI. Sport en Bewegen	9
4.1. Ruimere benadering van sport en bewegen.....	9
4.2. Aanbieders van sport- en bewegingsactiviteiten voor ouderen.....	10
4.3. Campagne Sport Vlaanderen	10
V. Gezondheidsbevordering en ziektepreventie	11
5.1. Algemene aandachtspunten	11
5.2. Bemerkingen bij de diverse gezondheidsdoelstellingen	12
VI. Participatie	14
6.1. Onderwijs, media en cultuur.....	14
6.2. Langer werken en werkbaar werk.....	18
6.3. Beleidsparticipatie.....	20
VII. Wonen	21
7.1. Ageing in place.....	21
7.2. Specifieke woonnoden van ouderen	21
7.3. Nood aan een decretaal kader gemeenschappelijk wonen	23
7.4. Tegemoetkomingen en rechten.....	23
7.5. Het stimuleren en coördineren van woningaanpassingen.....	24

7.6. Verhoging van het aantal sociale woningen en spreiding over alle gemeenten	24
7.7. Het aanbod van sociale verhuurkantoren stijgt.....	25
7.8. Ketting van toegankelijkheid	25
7.9. Ook slimme buurtwerking faciliteert langer thuiswonen.....	25
7.10. Streven naar een totaalvisie op wonen	26
VIII. Zorg	26
8.1. Naar een performant welzijns- en zorgbeleid voor ouderen.....	26
8.2. Toekomst van de thuiszorg en residentiële ouderenzorg	27
8.3. Betaalbaarheid van de zorg	27
8.4. Kwalitatieve en toegankelijke zorg.....	27
8.5. Aandacht voor kwetsbare ouderen	28
8.6. Intersectorale samenwerking	28
8.7. Aandacht voor eerstelijns geestelijke gezondheidszorg.....	29
8.8. Innovatieve technologieën en processen	29
8.9. Het organiseren van professionele zorg blijft een uitdaging	30
8.10. Vermaatschappelijking van de zorg: mantelzorgers en vrijwilligers	30
VIII. Referenties	33

Krachtlijnen

1. De Vlaamse Ouderenraad steunt de keuze voor een beknopter beleidsplan met duidelijke speerpunten, en stelt vast dat deze inhoudelijk in lijn liggen met de prioriteiten uit het memorandum van de Vlaamse Ouderenraad voor de Vlaamse verkiezingen in 2014. Binnen de geselecteerde domeinen mist de Vlaamse Ouderenraad evenwel aandacht voor een aantal inhoudelijk belangrijke beleidsuitdagingen en dwarsverbanden over beleidsdomeinen heen (armoedebestrijding, mobiliteit, leeftijdsdiscriminatie, ...).
2. Voor de Vlaamse Ouderenraad moet het Vlaams ouderenbeleidsplan vertrekken vanuit een duidelijke en omvattende langetermijnvisie, rekening houdend met de effecten van de vergrijzing voor alle relevante beleidsdomeinen. Een dergelijke diepgravende analyse en visie over de diverse beleidsdomeinen heen is onvoldoende terug te vinden in het huidige ontwerp. Ook de budgettaire raming van de gevolgen van de vergrijzing voor Vlaanderen ontbreekt. Evenmin wordt een evaluatie gemaakt van de realisaties en tekortkomingen van het voorgaande Vlaams ouderenbeleidsplan.
3. Met het oog op de uitvoering en opvolging van het ouderenbeleid vraagt de Vlaamse Ouderenraad een consequente omzetting van beleidsdoelstellingen in concrete acties en indicatoren. Hoewel deze vertaling voor diverse doelstellingen weldegelijk is gemaakt, blijft het beleidsplan voor andere onderwerpen beperkt tot eerder vage beleidsintenties en vrijblijvende vermeldingen van punten 'waarbij aandacht voor ouderen mogelijk is'. Niet alleen zijn de concrete ambities van de Vlaamse regering ten aanzien van de ouderen daardoor onvoldoende duidelijk, ook zal dit de monitoring van de uitvoering van het beleidsplan bemoeilijken.
4. Aansluitend vraagt de Vlaamse Ouderenraad ook duidelijkheid over hoe de voortgangsrapportering door de Vlaamse overheid concreet zal verlopen, aangezien het ontwerp daarover (in tegenstelling tot het vorige ouderenbeleidsplan) geen duidelijkheid biedt. Naast de monitoring van de uitvoering van het Vlaams Ouderenbeleidsplan dient tevens de reële impact van het ouderenbeleid op de leefsituatie van ouderen gemonitord te worden. De Vlaamse Ouderenraad herhaalt hiertoe zijn pleidooi voor de ontwikkeling van een Vlaamse Active Ageing Index.
5. In dit advies gaat de Vlaamse Ouderenraad in op de diverse beleidsplannen die aan bod komen in het ouderenbeleidsplan. De Vlaamse Ouderenraad beklemtoont evenwel dat een aantal voorziene hervormingen omwille van hun (mogelijke) impact op ouderen van prioritair belang zijn. De Vlaamse Ouderenraad vraagt nadrukkelijk om bij deze hervormingen geconsulteerd te worden, bij voorkeur door middel van een adviesvraag.

Deze betreffen onder meer:

- de concrete uitwerking van het **geletterdheidsbeleid** t.a.v. ouderen
- de hervorming van het decreet **sociaal-cultureel volwassenenwerk**
- de verdere uitbouw van het beleidskader rond **actieve cultuurparticipatie** door ouderen
- de gevolgen van het **arbeidsmarktbeleid** voor ouderen
- de uitwerking en implementatie van het concept **basisbereikbaarheid**
- de integratie van de **THAB** in de VSB, in samenhang met het bredere beleid gericht op de betaalbaarheid van de zorg voor de gebruiker
- de uitbouw van het **leeftijdsonafhankelijk hulpmiddelenbeleid**
- de hervorming van de organisatie en financiering van **woonzorgcentra en thuiszorg**
- het verandertraject van de **eerstelijnszorg**
- de uitwerking van het **mantelzorgplan**
- de omkadering van **vrijwilligers** in de zorg
- de preventie en aanpak van **energiearmoede** bij ouderen
- de ontwikkeling van het Vlaams beleid voor de **private huurmarkt**
- de uitwerking van het decretaal kader voor **gemeenschappelijk wonen**
- de voortzetting van **de bovenlokale ondersteuning van lokale ouderenraden**

I. Situering advies

6. Zoals bepaald in het *decreet houdende de stimulering van een inclusief Vlaams ouderenbeleid en de beleidsparticipatie van ouderen*, heeft de Vlaamse regering de opdracht om binnen de achttien maanden na de start van de nieuwe legislatuur een Vlaams ouderenbeleidsplan op te stellen. Dit beleidsplan dient een overzicht te bieden van de beleidsmaatregelen (op korte en op lange termijn) die bepalend zijn voor de positie van ouderen in de samenleving. Ook de modaliteiten voor de evaluatie van het gevoerde beleid dienen daarin uiteengezet te worden. Bovendien moet dit beleidsplan tot stand komen met participatie van de ouderen en de Vlaamse Ouderenraad.
1. Op vraag van de Vlaamse regering brengt de Vlaamse Ouderenraad in dit document advies uit over het ontwerp van het Vlaams ouderenbeleidsplan 2015-2020. De Vlaamse Ouderenraad baseert zich daarvoor op de brede inbreng van en het overleg met de vele oudere vrijwilligers, deskundigen en organisaties die namens de leden en het netwerk vertegenwoordigd of betrokken zijn binnen de Vlaamse Ouderenraad. Op deze manier vertolkt de Vlaamse Ouderenraad de stem van de ouderen en hun organisaties in de voorbereiding en uitwerking van het Vlaams ouderenbeleid.

II. Algemene bemerkingen

2.1. Speerpunten

2. Het Vlaams ouderenbeleidsplan 2015-2020 verschilt qua opzet en structuur merkbaar van zijn voorganger. Waar het Vlaams ouderenbeleidsplan 2010-2014 een gedetailleerd inventaris omvatte van alle aanknopingspunten die er in elk beleidsdomein te vinden waren rond ouderen, wordt in het nieuwe beleidsplan uitdrukkelijk gekozen voor een beperkt aantal speerpunten waarop het Vlaamse beleid inzet: preventie, participatie, wonen en zorg. Binnen elk domein worden diverse krachtlijnen en deelluiken uitgewerkt.
3. De Vlaamse Ouderenraad steunt de keuze voor een beknopter beleidsplan met duidelijke speerpunten. De Vlaamse Ouderenraad stelt tevens vast dat de gekozen speerpunten in lijn liggen met de prioriteiten uit het memorandum van de Vlaamse Ouderenraad voor de Vlaamse verkiezingen in 2014.
4. Binnen de geselecteerde domeinen mist de Vlaamse Ouderenraad evenwel een aantal inhoudelijk belangrijke beleidsuitdagingen. Deze betreffen onder meer de aanpak van energiearmoede bij ouderen, het mobiliteitsbeleid (vnl. in het kader van de speerpunten participatie en wonen), de aanpak van leeftijdsdiscriminatie op de arbeidsmarkt en een bredere benadering van vereenzaming bij ouderen (ruimer dan suicidepreventie).

5. De Vlaamse Ouderenraad mist een globale visie op de aanpak van kwetsbaarheid bij ouderen over de verschillende beleidsdomeinen heen. Zo kampen ouderen in (kans)armoede bijvoorbeeld niet alleen met financiële problemen, maar kennen ze vaak ook een lagere cultuurparticipatie, minder sociale contacten, een lagere scholingsgraad, leven ze in minder goede woonomstandigheden en stellen ze vaak noodzakelijke gezondheidszorgen uit.
6. Armoedebestrijding en gelijkekansenbeleid zijn belangrijke transversale domeinen, maar ontbreken te veel doorheen het ontwerp van het ouderenbeleidsplan. Zeker gezien het Vlaams Actieplan voor Armoedebestrijding zich niet specifiek richt op ouderen, is het volgens de Vlaamse Ouderenraad aangewezen om hier in het Vlaams ouderenbeleidsplan de nodige aandacht aan te besteden.

2.2. Uitwerking beleidsplan

7. In zijn [advies 2014/3](#) over de voorbereiding van dit beleidsplan, stelde de Vlaamse Ouderenraad dat het Vlaams ouderenbeleidsplan 2015-2020 zou moeten vertrekken vanuit een duidelijke en omvattende langetermijnvisie, rekening houdend met de effecten van de vergrijzing voor alle relevante beleidsdomeinen. Een dergelijke diepgravende analyse en een visie met dwarsverbanden over de beleidsdomeinen heen zijn onvoldoende terug te vinden in het ontwerp van het Vlaams ouderenbeleidsplan.
8. De Vlaamse Ouderenraad vroeg tevens om een budgettaire raming van de gevolgen van de vergrijzing voor Vlaanderen. Welke prognoses worden bijvoorbeeld gedaan over de evolutie van de financiële noden van onder meer de thuiszorg en de residentiële zorg, en hoe kan hieraan worden voldaan? Op dergelijke vragen biedt het Vlaams ouderenbeleidsplan 2015-2020 helaas geen antwoord.
9. Ook het gebrek aan een evaluatie van het voorgaande Vlaams ouderenbeleidsplan wordt door de Vlaamse Ouderenraad als een gemis ervaren. Het Vlaams ouderenbeleidsplan 2010-2014 kondigde nochtans een globale evaluatie aan in 2014. Nu ontbreekt een overzicht van de gerealiseerde en niet gerealiseerde acties, hun reële impact en de tekorten die verder bijgestuurd moeten worden. Zeker met betrekking tot de beleidslijnen die worden voortgezet, valt te betreuren dat over die aspecten geen duidelijkheid gecreëerd wordt.

2.3. Uitvoering

10. Hoewel voor verschillende doelstellingen concrete mijlpalen en acties zijn vooropgesteld, blijft het Vlaams ouderenbeleidsplan op andere plaatsen beperkt tot eerder vage beleidsintenties, die niet consequent in acties en meetbare indicatoren zijn omgezet. Al te vaak leest het beleidsplan als een overzicht van punten 'waarbij aandacht voor ouderen

mogelijk is', eerder dan als een overzicht van de acties en doelstellingen die concreet gerealiseerd zullen worden. Het beleidsplan roept herhaaldelijk de vraag op welke resultaten de Vlaamse regering exact vooropstelt ten aanzien van ouderen, welke middelen daarvoor worden voorzien en hoe de uitvoering en monitoring concreet zullen verlopen.

11. Voor diverse hervormingen uit het Vlaams ouderenbeleidsplan zijn de krachtlijnen reeds goedgekeurd door de Vlaamse regering, zonder enige betrokkenheid van de Vlaamse Ouderenraad. Dat bij beleidsbeslissingen die als speerpunten gezien worden binnen het ouderenbeleid geen betrokkenheid van de Vlaamse Ouderenraad werd voorzien, valt sterk te betreuren. Dit staat in scherp contrast met het goede overleg en de structurele betrokkenheid waar in andere beleidsdomeinen wel belang aan gehecht wordt.
12. Bij verschillende beleidsuitdagingen verwijst de Vlaamse regering terecht naar de belangrijke rol van het beleid en het middenveld op het lokale niveau bij het realiseren van de doelstellingen die worden vooropgesteld. De vraag stelt zich wel hoe de aansluiting van het Vlaams en het lokaal beleid daarbij voorzien zal worden: welke vormen van sturing en ondersteuning zullen daarvoor gehanteerd of uitgewerkt worden?
13. Het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin vervult een coördinerende functie voor het Vlaamse ouderenbeleid. De Vlaamse Ouderenraad stelt evenwel vast dat deze coördinerende rol niet vertaald is in de structuur van het betreffende departement. Dit lijkt de tijdige voorbereiding, coördinatie en opvolging van het Vlaamse ouderenbeleid te bemoeilijken. Een evaluatie hiervan dringt zich op.

2.4. Voortgangsrapportering en monitoring impact

14. In tegenstelling tot het voorgaande ouderenbeleidsplan biedt het ontwerp van het Vlaams ouderenbeleidsplan 2015-2020 geen duidelijkheid over hoe de voortgangsrapportering door de Vlaamse overheid concreet zal verlopen. Zoals gesteld in [advies 2014/3](#) pleit de Vlaamse Ouderenraad voor een continu monitoringsproces, in combinatie met periodieke en meer uitgebreide voortgangsrapporten. Door een jaarlijks overzicht van de aangekondigde acties in de Vlaamse beleidsbrieven op te stellen, gevolgd door een adviesvraag aan de Vlaamse Ouderenraad en een overleg met de coördinerend minister voor ouderenbeleid, kan de systematische opvolging en bijsturing van het ouderenbeleid gegarandeerd worden.
15. Voor een goede monitoring van het Vlaamse ouderenbeleid dient niet enkel de realisatie van de voorziene acties uit het ouderenbeleidsplan opgevolgd te worden, maar zou ook de reële impact van het ouderenbeleid op de leefsituatie van ouderen in Vlaanderen gemonitord moeten worden. De Vlaamse Ouderenraad herhaalt hiertoe zijn pleidooi voor de ontwikkeling van een Vlaamse Active Ageing Index, die het mogelijk zou maken om de

impact van het ouderenbeleid in Vlaanderen op regelmatige basis en in internationaal perspectief te monitoren (zie ook [advies 2015/6](#)).

III. Inleiding en visie Vlaams Ouderenbeleidsplan 2015-2020

16. Het Vlaams ouderenbeleidsplan 2015-2020 spreekt over de nood aan een andere maatschappelijke zienswijze (paradigmashift) rond ouder worden. Voor de Vlaamse Ouderenraad moet deze visieontwikkeling over de volledige lijn doorgetrokken worden. Al te vaak wordt nog een impliciet onderscheid gehanteerd tussen enerzijds de actieve ouderen, die op hun competenties worden aangesproken, en anderzijds de kwetsbare ouderen, die hoofdzakelijk zorg en ondersteuning nodig hebben. Ook zorgbehoevende ouderen beschikken nog steeds over capaciteiten en willen betrokken blijven. Er is dus niet alleen nood aan een positievere visie op ouder worden, maar ook aan andere visie op kwetsbaarheid, die oog heeft voor de competenties van kwetsbare ouderen.
17. Anderzijds mag de keuze voor een positieve, competentiegerichte benadering van ouderen niet vervallen in beleidskeuzes die ouderen voor hun welzijn volledig doen terugvallen op hun eigen verantwoordelijkheid. Het Vlaamse ouderenbeleid lijkt hoge verwachtingen te koesteren op vlak van de actieve rol van de oudere zelf, onder meer in de regie van de eigen zorg en ondersteuning, langer werken, enz. De Vlaamse Ouderenraad waarschuwt dat niet elke oudere deze verantwoordelijkheid zonder omkadering waar kan maken. Wanneer de ondersteuning vanuit de omgeving, de dienstverleners en het beleid op zo'n moment niet optimaal verloopt, dreigen deze ouderen in een kwetsbare situatie terecht te komen, met zware gevolgen voor hun sociale inclusie, gezondheid, welzijn en maatschappelijke participatie.
18. De Vlaamse Ouderenraad vindt het opmerkelijk dat de definitie van het ouderenbeleid in de conceptnota over het Vlaams welzijns- en zorgbeleid voor ouderen (cfr. pagina 6, paragraaf 1.A.1) niet is overgenomen bij de uiteenzetting van de missie en visie in het Vlaams ouderenbeleidsplan 2015-2020, en vraagt deze alsnog over te nemen.

VI. Sport en Bewegen

4.1. Ruimere benadering van sport en bewegen

19. Sport- en bewegingsactiviteiten vervullen een belangrijke rol op vlak van gezondheidsbevordering en ziektepreventie. Toch zijn de positieve gezondheidseffecten voor veel ouderen niet de enige (laat staan de voornaamste) reden om deel te nemen aan sport en beweging. Het sociale karakter, de impact op het fysiek en psychologisch welzijn en de liefde voor de sport op zich zijn stuk voor stuk belangrijke motivatoren die ouderen aanzetten tot sport en bewegen.

20. In dit verband stelt de Vlaamse Ouderenraad vast dat de opgestelde doelstellingen rond sport en bewegen, met name het inzetten op toegankelijkheid, de uitbouw van een aanbod dat ouderen aanspreekt en de rol van de diverse actoren en samenwerkingsverbanden daarin, niet specifiek betrekking hebben op het inschakelen van sport en bewegen als onderdeel van het preventiebeleid. Deze kunnen dan ook beter binnen het hoofdstuk 'participatie' gekaderd worden, in een afzonderlijk deelluik.
21. Tegelijk wordt het speerpunt preventie best expliciet toegespitst op 'gezondheidsbevordering en ziektepreventie', waarin de gezondheidsdoelstellingen centraal staan. Het belang van sport en bewegen, ook buiten clubverband, dient daarbij benadrukt en concreet in verband gebracht te worden met het realiseren van de gezondheidsdoelstelling rond beweging.

4.2. Aanbieders van sport- en bewegingsactiviteiten voor ouderen

22. De Vlaamse Ouderenraad steunt de nadruk die het Vlaams ouderenbeleidsplan legt op de structurele ondersteuning van niet-commerciële, recreatieve seniorensporaanbieders. In het kader van de herziening van het decreet voor de georganiseerde sportsector is het van belang dat een voldoende aanbod voor ouderen wordt uitgebouwd, en dat de opgebouwde expertise rond senioren sport niet verloren gaat. De Vlaamse Ouderenraad adviseert het Vlaams ouderenbeleidsplan op dit punt in overeenstemming te brengen met de recente ontwikkelingen in kader van het nieuwe decreet voor de georganiseerde sportsector.
23. Vertrekkend vanuit sociaal contact en gemeenschapsgevoel zetten ouderenverenigingen en lokale dienstencentra jaarlijks tal van ouderen aan tot diverse sport- en bewegingsactiviteiten. Daarbij bereiken zij een omvangrijke doelgroep die (nog) niet bereikt wordt door sportdiensten en sportfederaties. Ondanks hun impact worden deze initiatieven tot op heden echter niet gehonoreerd of ondersteund. Ook in het Vlaams ouderenbeleidsplan wordt hier nauwelijks aandacht aan besteed. In het kader van het stimuleren van sport en bewegen bij ouderen pleit de Vlaamse Ouderenraad daarom voor gerichte Vlaamse ondersteuning van deze initiatieven en campagnes van ouderenverenigingen en lokale dienstencentra.

4.3. Campagne Sport Vlaanderen

24. Tijdens deze legislatuur maakt de vroegere Sportelcampagne plaats voor een nieuwe campagne van Sport Vlaanderen die verschillende doelgroepen zal aanspreken. Bij de ontwikkeling van deze campagne blijft het wel van belang dat een specifieke insteek rond ouderen wordt meegenomen. De praktijk leert immers dat ouderen op een andere manier benaderd en bereikt moeten worden dan het brede publiek. Know-how daarover is

aanwezig bij de Vlaamse Ouderenraad, de ouderenverenigingen en de ouderensportfederaties.

V. Gezondheidsbevordering en ziektepreventie

5.1. Algemene aandachtspunten

25. Om het beleid rond gezondheidsbevordering en ziektepreventie te sturen hanteert de Vlaamse overheid verschillende gezondheidsdoelstellingen. Deze zetten in op specifieke uitdagingen die belangrijke gezondheidswinsten kunnen realiseren. Hoewel de Vlaamse Ouderenraad het belang van deze doelstellingen onderschrijft, mist hij in het Vlaams ouderenbeleidsplan een overkoepelende visie op gezondheidsbevordering en ziektepreventie bij ouderen over de diverse gezondheidsdoelstellingen heen.
26. De Vlaamse regering kondigt aan dat er op vlak van preventie specifieke aandacht besteed zal worden aan sociaal-economisch kwetsbare ouderen. De Vlaamse Ouderenraad is tevreden met dit voornemen, maar merkt op dat de verdere concretisering ontbreekt. Uit de praktijk blijkt dat ouderen in (kans)armoede, met een migratieachtergrond of sociaal geïsoleerde ouderen enkel bereikt worden via specifieke en gerichte campagnes en projecten. De Vlaamse Ouderenraad pleit daarom voor specifieke beleidsacties die zich richten tot deze kwetsbare ouderen.
27. Door een gebrek aan een analyse van de huidige situatie en meetbare streefdoelen per gezondheidsdoelstelling, is de concrete ambitie van de Vlaamse overheid voor deze legislatuur niet meteen zichtbaar. De Vlaamse Ouderenraad pleit voor duidelijke streefcijfers per gezondheidsdoelstelling: voor het verhogen van het percentage ouderen dat fysiek actief is, voor de vaccinatiegraad en deelname aan bevolkingsonderzoeken bij ouderen, voor de procentuele daling van het aantal suïcides bij ouderen, voor de afname van het oneigenlijke gebruik van medicatie, enz.
28. Heel wat ouderen ervaren moeilijkheden bij het vinden van hun weg in de zorg, het raadplegen van informatie langs digitale kanalen, het begrijpen van brieven en folders, het toepassen van adviezen in de praktijk, een correct gebruik van medicatie,... Het aandeel personen met voldoende gezondheidsvaardigheden in de leeftijdsgroep tussen 25 en 74 jaar schommelt rond 60%. In de hoogste leeftijdsgroep (75+) ligt dit aandeel lager, namelijk op 49,2% (Van den Broucke & Renwart, 2014). De Vlaamse Ouderenraad vraagt om in samenwerking met de federale overheid initiatieven te nemen die de gezondheidsvaardigheden bij ouderen verhogen, onder meer door in te zetten op het aanbieden van correcte, begrijpbare en voor ouderen relevante gezondheidsinformatie.

29. Het preventiebeleid dient meer aandacht te besteden aan het zintuiglijk deficit bij ouderen (bv. tand- en mondzorg, oog- en oorzorg...). Door een degelijk ondersteunend en flankerend beleid kunnen heel wat problemen voorkomen worden (vereenzaming, ondervoeding, valincidenten).

5.2. Bemerkingen bij de diverse gezondheidsdoelstellingen

5.2.1. Gebruik van tabak, alcohol, drugs en medicatie

30. De gezondheidsdoelstelling inzake middelengebruik en het bijhorende actieplan liepen af in 2015 en zijn toe aan een actualisatie. De Vlaamse Ouderenraad vraagt daarbij de nodige aandacht te besteden aan verslaving bij ouderen.
31. Op het vlak van het terugdringen van het oneigenlijk gebruik van medicatie spelen de huisartsen een cruciale rol. De Vlaamse Ouderenraad ziet nog heel wat mogelijkheden om ouderen, huisartsen en andere relevante actoren hierover te sensibiliseren en te informeren (nauwere samenwerking en coördinatie tussen de huisarts en andere zorgactoren, educatieve interventies rond correct medicatiegebruik bij ouderen vb. wisselwerkingen en ongewenste effecten, regelmatige evaluatie, ...).

5.2.2. Voeding en beweging

32. Fysieke activiteit heeft een positief effect op de fysieke en psychische gezondheid van ouderen. Uit verschillende studies blijkt dat ouderen veel te weinig bewegen. Volgens de Nationale Gezondheidsenquête van 2013 volgt 31% van de 65-74 jarigen de aanbevolen beweegnormen. Bij 75-plussers zakt het percentage naar 12%. Voor ouderen die in een woonzorgcentrum wonen, liggen deze percentages nog lager. Aandacht voor een individuele aanpak bij het aanbieden van een beweegprogramma is primordiaal. De Vlaamse Ouderenraad is voorstander van specifieke interventies gericht op kwetsbare en moeilijk te bereiken ouderen. Uit het ouderenbeleidsplan blijkt echter niet op welke manier de Vlaamse overheid kwetsbare ouderen zal opsporen en ondersteunen op dit vlak.
33. Naast het stimuleren van fysieke activiteit bij ouderen is hierbij ook specifieke aandacht nodig voor de sensibilisering van ouderen rond het gezondheidsthema 'sedentair gedrag' of lang stilzitten. De Vlaamse Ouderenraad juicht de talrijke projecten die ouderen aanzetten tot bewegen toe, maar ervaart dat deze vaak van voorbijgaande aard zijn en weinig structurele verankering kennen in het Vlaamse welzijnsbeleid.
34. Als aanvulling op de tekst van het ontwerp wijst de Vlaamse Ouderenraad erop dat de doelstelling van 10 000 stappen per dag voor 65-plussers verfijnd is naar 8 000 stappen. Wat de concrete acties betreft, meldt de Vlaamse Ouderenraad dat het Vlaams Instituut voor

Gezondheidspromotie en Ziektepreventie (VIGeZ) naast het initiatief rond de actieve voedingsdriehoek nog diverse andere acties onderneemt waarbij specifiek aandacht is voor ouderen. Ook bij de seniorenportorganisaties lopen diverse initiatieven, zoals 'Elke stap telt' (OKRA-SPORT), 'Stap je sterk' (S-Sport), 'Elke trap telt' (OKRA-SPORT), 'Krolf' (S-Sport) en 'Veilig elektrisch fietsen' (OKRA-SPORT). Tevens dient VIGeZ vermeld te worden bij de samenstelling van de Commissie Sport en Bewegen van de Vlaamse Ouderenraad en bij de Strategische Structuur Seniorensport.

5.2.3. Kankeropsporing

35. De Vlaamse Ouderenraad mist een stand van zaken met betrekking tot de participatiegraad van ouderen aan de bevolkingsonderzoeken naar kanker. In de gezondheidsdoelstelling en het goedgekeurde actieplan zegt de Vlaamse overheid te willen streven naar een participatiegraad van 60% van alle Vlamingen tegen 2020. Welke stappen worden ondernomen om de deelname van ouderen te stimuleren?

5.2.4. Suïcidepreventie

36. Aan de basis van zelfmoordgedachten en zelfmoord ligt zelden slechts één oorzaak. Zelfmoord en zelfmoordgedachten ontstaan altijd vanuit een wisselwerking tussen tal van genetische, biologische, psychologische en sociale factoren. Zoals geschetst in het ontwerp blijven ouderen een groep met een verhoogd risico op zelfdoding. Verlieservaringen, depressie, aanpassingsproblemen, eenzaamheid, ouderenmis(be)handeling en een gebrek aan veerkracht worden in het ontwerp niet benoemd als belangrijke risicofactoren, terwijl de Vlaamse Ouderenraad er een absolute noodzaak ziet om deze mee te nemen in de toekomstige beleidsacties met betrekking tot suïcidepreventie. Het vroegtijdig detecteren en proactief benaderen van psychische problemen bij ouderen vraagt in de verdere looptijd van het Vlaams ouderenbeleidsplan bijzondere aandacht. In de geestelijke gezondheidszorg (1ste en 2de lijn) zijn meer middelen nodig om de ouderen als bijzondere doelgroep beter te bereiken.
37. Het Vlaams ouderenbeleidsplan haalt terecht de voortrekkersrol aan van lokale dienstencentra, ouderenverenigingen en zorgnetwerken in het kader van het versterken van het sociaal netwerk. Wat de concrete acties en methodieken betreft, zijn er volgens de Vlaamse Ouderenraad naast de methodiek van de persoonlijke toekomstplanning nog heel wat andere waardevolle methodieken en partners om ouderen en hun netwerk te versterken zoals bijvoorbeeld Eigen Kracht-conferenties en de Sociaal Netwerkmethodek (Scheffers, 2015).

5.2.5. Een hogere vaccinatiegraad

38. Ouderen vormen een bijzondere risicogroep voor griep en ernstige verwickelingen. De Vlaamse Ouderenraad steunt de ambitie om tegen 2020 een vaccinatiegraad van 75% van de 65-plussers te bekomen. Hierbij aansluitend is het ook van belang om het gezondheidspersoneel bewust te maken van de risico's op het verspreiden van infectieziekten en de beoogde vaccinatiegraad van 80% van de zorgmedewerkers na te streven.

5.2.6. Val- en fractuurpreventie

39. Sinds 2002 is de gezondheidsdoelstelling met betrekking tot ongevallen in de privésfeer niet meer hernieuwd. De Vlaamse Ouderenraad waardeert de inspanningen die desalniettemin voortgezet worden op vlak van valpreventie bij ouderen. Er gebeuren immers heel wat valincidenten bij thuiswonende ouderen. Gemiddeld vallen thuiswonende 65-plussers 3 keer per jaar, maar hoe ouder men wordt, hoe meer valincidenten: in de groep 65-75 jarigen is de prevalentie ongeveer 15%, terwijl die vanaf 75 jaar toeneemt tot ongeveer 37% op 85 jaar (Nationale Gezondheidsenquête, 2008). Het is dan ook van groot belang om vallen ernstig te nemen en tijdig uiteenlopende preventiemaatregelen te nemen.

40. Specifieke aandacht is bovendien vereist voor bewoners van woonzorgcentra. Ongeveer 50 tot 70% valt minstens 1 keer per jaar. Bij ouderen met dementie kan het percentage zelfs oplopen tot 66% ([Expertisecentrum Val- en fractuurpreventie Vlaanderen](#)).

41. Aanvullend op de initiatieven op vlak van valpreventie, wijst de Vlaamse Ouderenraad op het belang van 'leren vallen'. Daarbij wordt ingezet op het ontwikkelen en aanleren van valtechnieken. Hiertoe kan ook vanuit de sportsector een zinvolle bijdrage geleverd worden, in de lijn van het project 'Vallen zonder zorgen voor de actieve 55+er' van de Vlaamse Judofederatie.

VI. Participatie

6.1. Onderwijs, media en cultuur

42. In het kader van cultuur- en vrijetijdsparticipatie is het belang van een toegankelijke omgeving voor ouderen niet te onderschatten. De Vlaamse Ouderenraad is dan ook verbaasd dat dit thema enkel met betrekking tot sport en bewegen vermeld wordt, en vraagt dit door te trekken binnen de speerpunten participatie en wonen. Daarbij dient zowel aandacht te zijn voor de toegankelijkheid van de volledige publieke ruimte, als voor de aspecten met betrekking tot mobiliteit, nabijheid en bereikbaarheid.

6.1.1. Digitale kloof

43. In de strijd tegen de digitale kloof verdienen ouderen prioritaire aandacht. Zij zijn immers niet van jongs af aan met het digitaliseringsproces kunnen opgroeien. Bovendien zal de continue stroom van nieuwe innovaties ook in de toekomst een blijvende uitdaging vormen voor mensen met minder sterke digitale vaardigheden. Oudere generaties zullen hierin allicht een belangrijke doelgroep blijven.
44. Toegang tot een computer met internetverbinding en beschikken over een basiskennis van informatica zijn noodzakelijk om te kunnen participeren in onze digitale informatiemaatschappij. Helaas hebben niet alle ouderen makkelijk toegang tot voorzieningen met een openbaar ICT-aanbod in de nabije omgeving. Voor veel van hen is de totale kost van het aanschaffen, onderhouden en vernieuwen van apparatuur en software te duur. De Vlaamse Ouderenraad vraagt de Vlaamse overheid te onderzoeken op welke manier financiële ondersteuning kan voorzien worden voor de aankoop van digitale apparatuur.
45. Naast de zorg dat ouderen kunnen beschikken over ICT-apparatuur, software en toegang tot het internet, zijn ook andere bouwstenen belangrijk. Belangrijke uitdagingen in dit verband zijn:
- het bereiken van *kwetsbare ouderen*: ouderen die minder mobiel zijn, in zorgvoorzieningen verblijven, sociaal geïsoleerd zijn, ... worden minder bereikt door het ter beschikking stellen van ICT-infrastructuur in publieke ruimten;
 - het *kunnen gebruiken* van deze toepassingen: er blijven inspanningen nodig om alle ouderen kansen te geven om hun digitale vaardigheden aan te scherpen;
 - het afbouwen van eerder *psychologische drempels* bij ouderen (een gebrek aan interesse, een groot gevoel van onzekerheid bij het gebruik van nieuwe technologieën, ...).
46. In het opvangen van de digitale kloof en laaggeletterdheid draagt de overheid ook een belangrijke rechtstreekse verantwoordelijkheid, door te werken aan administratieve vereenvoudiging en automatisering via gegevensdeling. Door het aantal stappen die de burger dient te ondernemen af te bouwen, werkt men achterstelling op vlak van (digitale) geletterdheid geleidelijk weg.
47. Hoe dan ook moet informatie voor iedereen beschikbaar, bruikbaar en toegankelijk zijn. Daarom is het van belang dat de overheid naast digitale informatie ook andere communicatiekanalen blijft hanteren ten aanzien van de bevolking. Ook mensen die niet online zijn moeten vlot toegang hebben tot informatie over sociale rechten, dienstverlening, het zorg- en vrijetijdsaanbod in de omgeving, enz. Gezien de huidige trends op vlak van

digitalisering en online dienstverlening zijn hier duidelijke maatstaven en richtlijnen wenselijk.

6.1.2. Laaggeletterdheid

48. Aan de hand van het PIAAC-onderzoek stelt het Vlaams ouderenbeleidsplan terecht dat er onder ouderen een omvangrijke groep laaggeletterd is. Het PIAAC-onderzoek bakent ouderen evenwel af tot de leeftijdsgroep van 55 tot 65 jaar. De Vlaamse Ouderenraad benadrukt de nood aan onderzoek naar de geletterdheid van ouderen met een hogere leeftijd. Momenteel is er nog te weinig zicht op de uiteenlopende concrete noden bij anderstalige ouderen, ouderen met beperkte digitale vaardigheden en ouderen die moeilijk hun weg vinden binnen complexe informatie of procedures.
49. De Vlaamse Ouderenraad betreurt sterk dat in het kader van het geletterdheidsbeleid geen duidelijke ambities gesteld worden ten aanzien van ouderen. Het oplist van acties uit het lopende Plan Geletterdheid waarin meer aandacht naar ouderen 'kan' gaan, houdt geen enkele concrete doelstelling in. Er wordt evenmin aangegeven op welke manier het Plan Geletterdheid, dat loopt over de periode 2012-2016, een voortzetting zal krijgen en op welke wijze ouderen daarin aandacht zullen krijgen.
50. Het educatief aanbod vanuit de verenigingen wordt slechts zijdelings vermeld in het Vlaams ouderenbeleidsplan. Voor het verhogen van de geletterdheid bij ouderen is het nochtans van groot belang om dergelijke vormen van informeel en non-formeel leren te erkennen en ondersteunen. In dit verband verwijst de Vlaamse Ouderenraad naar zijn [advies 2016/2 over levenslang leren voor ouderen](#).

6.1.3. Volwassenenonderwijs

51. In het Vlaams ouderenbeleidsplan wordt enkel aandacht besteedt aan acties die betrekking hebben op het aanbod in het volwassenenonderwijs. De Vlaamse Ouderenraad ziet het als een gemiste kans dat hier geen aandacht wordt besteed aan manieren om de deelname van ouderen aan dat aanbod te verhogen en barrières voor onderwijsparticipatie weg te nemen.
52. Ook wat betreft de aandachtspunten voor ouderen in het kader van de hervorming van het volwassenenonderwijs, verwijst de Vlaamse Ouderenraad naar zijn [advies 2016/2](#).
53. Wat de evaluatie van de opleiding van begeleider-animator betreft, wijst de Vlaamse Ouderenraad erop dat dit afgestemd moet worden op de denkoefening rond de toekomst van de animatie in woonzorgcentra. De Vlaamse Ouderenraad dringt bovendien aan om betrokken te worden bij het traject voor de hervorming van de animatiefunctie (zie ook punt 120).

6.1.4. Cultuurparticipatie

54. In het ontwerp van het Vlaams ouderenbeleidsplan worden terecht de gunstige effecten van cultuurparticipatie aangehaald. Toch mag de aandacht naar het artistieke, naar de intrinsieke waarde van kunst en cultuur niet verdwijnen.
55. Cultuurparticipatie gaat over meer dan het deelnemen aan of het smaken van een aangeboden product. Ook deelhebben of cultuur maken is een vorm van actieve of productieve cultuurparticipatie. Hier gaat het om activiteiten die iemand zelf doet (bijvoorbeeld een amateurkunstenaar die een eigen werk maakt). Het Vlaams ouderenbeleidsplan heeft aandacht voor beide manieren van cultuurparticipatie. Echter, in het huidige ontwerp wordt actieve participatie enkel benaderd vanuit het deeltijds kunstonderwijs. De Vlaamse Ouderenraad ziet dit breder. Het gaat om ouderen als actor van cultuurproductie in elke betekenis. Onder de 65-plussers zijn er namelijk heel wat amateurkunstenaars actief die via sporadische cursussen, bij een amateurkunstenorganisatie, in hun eigen atelier, ... een bepaalde kunstvorm beoefenen. Dit is evenzeer actieve cultuurparticipatie. Bovendien mag de rol die ouderenverenigingen en lokale dienstencentra hierbij hebben niet uit het oog verloren worden. Deze organisaties moeten daarvoor ondersteuning en erkenning (blijven) krijgen.
56. Cultuurparticipatie is ook een manier van (anders) samenleven. Het belevingsproces is daarbij enorm belangrijk. Dat is zeker zo bij sociaal-artistieke projecten waarbij het artistieke eindresultaat van betekenis is, maar waar het proces en de sociale dimensie van de groep centraal staat. Sociaal-artistieke praktijken lenen zich er goed toe om de cultuurparticipatie van specifieke groepen zoals ouderen te verhogen en zouden dus een plek kunnen hebben binnen het Vlaams ouderenbeleidsplan.
57. De ervaring leert dat zowel het zelf creëren van als het kijken en luisteren naar kunst en cultuur op latere leeftijd afneemt. De Vlaamse Ouderenraad verzoekt de Vlaamse overheid daarom om op systematische basis rekening te houden met de barrières die ouderen ervaren om te participeren aan cultuur, waaronder financiële, informatieve, mobiliteits-, fysieke, psychische en sociale drempels.
58. Binnen het kader van Long Live Arts pleit de Vlaamse Ouderenraad voor een centrale plaats van projecten die een bottom-up benadering hanteren. Door deze benadering te hanteren, kunnen de noden en behoeften van ouderen op vlak van cultuurparticipatie van bij het begin als uitgangspunt meegenomen worden.
59. De Vlaamse Ouderenraad is zeer tevreden over het feit dat er binnen het Vlaams ouderenbeleidsplan aandacht is voor intergenerationele participatie. Toch vestigen we hier ook de aandacht op de belangstelling voor het stimuleren van participatie samen met

andere bevolkingsgroepen, zoals interculturele participatie. Sociaal-culturele organisaties die hierin reeds actief zijn, dienen erkend en betrokken te worden bij de ontwikkeling van nieuwe initiatieven.

60. Hoewel er binnen het intergenerationele kader terecht aandacht is voor beeldvorming als doelstelling, pleit de Vlaamse Ouderenraad voor een ruimere benadering. Er zijn immers nog heel wat andere finaliteiten als we spreken over intergenerationele participatie. Het gaat evenzeer om samen participeren aan en een stempel drukken op de samenleving. Bovendien mist de Vlaamse Ouderenraad concrete acties die hieraan gekoppeld worden. Hoe zal het Vlaamse ouderenbeleid intergenerationele, interculturele en domeinoverschrijdende samenwerkingsverbanden aanmoedigen?
61. Actief ouder worden omvat het zo lang als mogelijk participeren aan het sociaal-culturele leven. De ouderenverenigingen leveren daartoe een essentiële bijdrage. De Vlaamse Ouderenraad vraagt om vanuit het Vlaams ouderenbeleidsplan oog te hebben voor de impact van de herziening van het decreet sociaal-cultureel volwassenenwerk op de ouderenverenigingen. Bij de herziening van dit decreet moet rekening gehouden worden met de eigenheid van de ouderenverenigingen binnen het sociaal-culturele veld.
62. De Vlaamse Ouderenraad stelt vast dat de Vlaamse overheid een ambitieuze doelstelling hanteert voor de uitrol van de UiTPAS. Van belang is dat hierbij het effectief bereiken en toeleiden van ouderen niet uit het oog verloren wordt.
63. De Vlaamse Ouderenraad waardeert de voorziene betrokkenheid in de vraag van de Vlaamse overheid naar manieren waarop cultuur- en welzijnsinstellingen en zorgaanbieders optimaal kunnen inspelen op de cultuurparticipatie door ouderen.

6.2. Langer werken en werkbaar werk

64. Wat de globale krachtlijnen en modaliteiten van het arbeidsmarktbeleid betreft, verwijst de Vlaamse Ouderenraad naar de adviezen van de SERV. Wel wijst de Vlaamse Ouderenraad vanuit het perspectief van de ouderen op de onderstaande aandachtspunten.

6.2.1. Spanningsveld tussen langer werken en vermaatschappelijking van de zorg

65. De Vlaamse Ouderenraad wijst erop dat het beleid rond langer werken niet los gezien kan worden van de beleidskeuze voor het vermaatschappelijken van de zorg. Onvoldoende adequate ondersteuning en het gebrek aan een betaalbaar dienstenaanbod maakt het momenteel voor veel ouderen bijzonder moeilijk om de professionele baan en het gezin met kinderopvang en mantelzorg te combineren. In het kader van langer werken wordt het streven naar een balans tussen werk en het opnemen van zorgtaken daarom een belangrijke beleidsuitdaging.

6.2.2. Doelgroepenkorting

66. Bij de vereenvoudiging van de doelgroepenkorting richt de Vlaamse regering de korting op drie doelgroepen, waaronder de 55-plussers. Daarbij worden zowel voor het aanwerven als voor het in dienst houden van oudere werknemers kortingen voorzien, die bovendien hoger liggen wanneer het gaat om 60-plussers. De Vlaamse Ouderenraad waardeert deze stimulering van ouderen op de arbeidsmarkt.

6.2.3. PWA

67. Zowel onder de PWA-werknemers als onder de gebruikers van PWA-diensten nemen ouderen een dominante plaats in. Zo toont de Viona-studie (De Coen, Gerard & Valsamis, 2015) aan dat bijna de helft van de private gebruikers ouder is dan 65 jaar, en dat meer dan drie op vier PWA-werknemers ouder zijn dan 50 jaar. De Vlaamse Ouderenraad ziet de voorgestelde omvorming van het PWA-stelsel naar het 'Wijk-werken' dan ook als een belangrijk dossier voor ouderen, en betreurt het gebrek aan consultatie en betrokkenheid.

68. Het PWA-stelsel biedt momenteel een antwoord op reële gebruikersnoden en doet dit op een laagdrempelige, flexibele en betaalbare manier. In de praktijk wordt er daarom vaak door kwetsbaardere gebruikersgroepen (alleenstaanden, ouderen, lagere inkomensgroepen) beroep op gedaan. De Vlaamse Ouderenraad vraagt dan ook bijzondere aandacht voor de impact van de hervorming op de dienstverlening aan particuliere gebruikers.

69. Over de toekomst van de huidige PWA-werknemers blijft de conceptnota over 'Wijk-werken' zeer vaag. Waar mogelijk zouden sommigen geheroriënteerd worden naar bestaande of nieuwe instrumenten, terwijl anderen in het hervormde PWA kunnen blijven tot vertrek of pensionering. De Vlaamse Ouderenraad vraagt uitdrukkelijk het behoud van de tewerkstelling voor huidige PWA-werknemers die 55 jaar of ouder zijn.

6.2.6. Gelijke kansen op de arbeidsmarkt

70. In het Vlaams regeerakkoord werd gesteld: *De Vlaamse Regering wil expliciete aandacht voor 'leeftijd' in het Vlaams gelijkemansbeleid. We nemen maatregelen om iedere vorm van discriminatie op basis van leeftijd te bestrijden.* De Vlaamse Ouderenraad is verbaasd dat in het kader van het verhogen van de arbeidsmarktparticipatie van ouderen niet de minste aandacht wordt besteed aan deze doelstelling. De Vlaamse Ouderenraad verwijst in deze onder meer naar de [Diversiteitsbarometer Werk](#) (2012) en het [Jaarverslag 2014](#) van het Interfederaal Gelijkekansencentrum (nu: Unia), waaruit blijkt dat leeftijd het criterium is dat het vaakst tot discriminatie op de arbeidsmarkt leidt, in hoofdzaak in de vorm van 50-plussers die geconfronteerd worden met stereotypering en discriminatie.

6.2.7. Uitbreiding activeringsaanpak

71. De potentiële impact van de uitbreiding van de activeringsaanpak tot 65 jaar kan niet los gezien worden van de bereidheid van werkgevers om oudere werkzoekenden aan te werven, hetgeen zoals gezegd niet overal vanzelfsprekend blijkt te zijn. Zoals aangegeven in het ouderenbeleidsplan is daarnaast ook de wederzijdse afstemming met het federale beleid terzake onontbeerlijk.
72. Belangrijk in het kader van activering en begeleiding van oudere werkzoekenden, is dat zij begeleid worden door mensen met voldoende inzicht in en ervaring met de uitdagingen en barrières die oudere werkzoekenden ervaren. Hier kan het interessant zijn om in te zetten op projecten en begeleidingsvormen die een peer-to-peer-methode hanteren.

6.3. Beleidsparticipatie

73. De Vlaamse Ouderenraad waardeert de erkenning van zijn rol in het versterken van de maatschappelijke slagkracht van de ouderen in Vlaanderen en Brussel. De ondersteuning van de beleidsparticipatie van ouderen op Vlaams en lokaal niveau is essentieel in het stimuleren van actief ouder worden, het realiseren van een inclusief ouderenbeleid en het creëren van leeftijdsvriendelijke omgevingen. Voor de uitvoering van dit kader wijst de Vlaamse Ouderenraad evenwel nog op de onderstaande aandachtspunten.
74. Artikel 7 § 3 van het decreet over de ouderenbeleidsparticipatie geeft de leden van de Vlaamse regering de opdracht het advies van de Vlaamse Ouderenraad in te winnen over alle ontwerpen van beslissingen die van strategisch belang zijn voor ouderen. Het begrip 'van strategisch belang' wordt in het decreet evenwel niet nader geconcretiseerd, waardoor deze bepaling zeer inconsequent wordt uitgevoerd, met grote verschillen tussen de diverse ministers en beleidsdomeinen. De Vlaamse Ouderenraad pleit daarom voor een decreetswijziging die werk maakt van een concrete omschrijving van de term 'van strategisch belang voor ouderen'. Dit moet duidelijk maken rond welke onderwerpen het advies van de Vlaamse Ouderenraad volgens het decreet zeker ingewonnen moet worden.
75. Voor diverse beleidsinitiatieven met een belangrijke impact op de maatschappelijke positie van ouderen, waaronder de uitbouw van de Vlaamse Sociale Bescherming en de uitwerking van het concept basisbereikbaarheid, voorziet de Vlaamse regering een armoedetoets uit te voeren. De Vlaamse Ouderenraad vraagt met aandrang om daarbij consequent als stakeholder betrokken te worden. Tegelijk is het wenselijk om aan het Vlaams ouderenbeleidsplan een overzicht toe te voegen van de voor het ouderenbeleid relevante dossiers waarvoor een armoedetoets voorzien wordt.

76. De Vlaamse Ouderenraad dringt aan om snel duidelijkheid te creëren over de toekomst van de bovenlokale ondersteuning van de lokale ouderenraden, die in het gedrang komt door de afbouw van de provinciale persoonsgebonden bevoegdheden. Deze bovenlokale ondersteuning wordt niet alleen ervaren als een grote meerwaarde voor de lokale ouderenraden zelf, maar vormt ook een belangrijke schakel in het programma van de Vlaamse Ouderenraad als partnerorganisatie ter ondersteuning van de lokale ouderenbeleidsparticipatie.

VII. Wonen

7.1. Ageing in place

77. Het merendeel van de ouderen wil liefst zo lang mogelijk in de vertrouwde woning en/of woonomgeving blijven wonen. Dit wordt internationaal omschreven als 'ageing in place'. Ook de Vlaamse overheid zet hierop in. Soms is thuis blijven wonen echter niet aangewezen omwille van een gebrek aan zelfredzaamheid, gezondheidsproblemen, een verlies van sociale contacten, een overbelasting van of tekort aan mantelzorg, een gebrek aan een comfortabele of onaangepaste woonomgeving, cognitieve achteruitgang, ... Willen we 'ageing in place' mogelijk maken op een kwaliteitsvolle manier, dan is een vroegtijdige detectie van de zorgnoden en -tekorten van ouderen in dergelijke kwetsbare situaties en het organiseren van aangepaste interventies noodzakelijk.

78. In het kader van 'ageing in place' wordt vaak de nadruk gelegd op het aanpassen van de individuele woning. Ook het Vlaams ouderenbeleidsplan focust vooral op woningaanpassingen. Goed wonen is van levensbelang, maar overstijgt de dimensie van de individuele woning. Ook de woonomgeving, de veiligheid, toegankelijkheid en sociale cohesie op buurtniveau zijn essentieel. Aansluitend zijn ouderen vragende partij om in te zetten op nabijheid en bereikbaarheid van bestemmingen zoals winkels, diensten en voorzieningen.

7.2. Specifieke woonnoden van ouderen

79. De toename van het aantal ouderen in Vlaanderen zal een invloed hebben op de woningsector en verschillende uitdagingen voor het huidige en toekomstige huisvestingsbeleid opleveren. Gekoppeld aan de vergrijzing zijn er nog heel wat specifieke uitdagingen voor het toekomstig woonbeleid, waaronder de gevolgen van de gezinsverdunding, de toename van het aantal thuiswonende ouderen (al dan niet met langdurige zorgnoden), het armoederisico onder ouderen, het grote aantal onaangepaste woningen, de nabijheid van voorzieningen buiten de steden, het risico op sociaal isolement, ... De Vlaamse Ouderenraad mist in het Vlaams ouderenbeleidsplan een analyse

van de huidige en toekomstige woonnoden van ouderen, alsook een concrete toekomstplanning in kader van het woonbeleid.

80. Niet elke Vlaamse gemeente vergrijst aan hetzelfde tempo. De Vlaamse Ouderenraad ziet een coherente en gedetailleerde gegevensverzameling op buurtniveau als een absolute voorwaarde om het woonbeleid af te kunnen stemmen op de lokale noden en behoeften van ouderen. Detailgegevens en een stand van zaken van alle Vlaamse gemeenten tot op het niveau van de individuele woning zijn echter niet beschikbaar. Het gaat onder meer om het aandeel oudere eigenaars en huurders, het type van woningen, aantal woningen van ontoereikende kwaliteit en de (on)aangepastheid van de woonomgeving. Door een betere en meer precieze registratie van het woonpatrimonium kan er zowel op lokaal als op Vlaams niveau een woonbeleid op maat gecreëerd worden. De Vlaamse overheid kan hierin een sturende rol opnemen.
81. Bij het afstemmen van het aanbod op de woonbehoeften moet in het bijzonder gekeken worden naar doelgroepen met specifieke woonproblemen op het vlak van kwaliteit, betaalbaarheid, toegankelijkheid en woonzekerheid. Zolang het afdwingbaar recht op menswaardig wonen niet voor alle burgers gerealiseerd is, pleit de Vlaamse Ouderenraad voor een meer maatgericht woonbeleid ten gunste van de meest woonbehoeftigen.
82. Uit het Groot Woononderzoek 2013 blijkt dat veel ouderen in verouderde, slecht geïsoleerde en energieverblindende woningen leven. Zo wonen bijna 4 op de 10 ouderen in een woning waarvan het dak niet of slechts gedeeltelijk geïsoleerd is. Ongeveer 1 oudere op 6 heeft nog overal enkel glas, en meer dan de helft heeft nergens muurisolatie in de woning. Door het hoge aantal slecht geïsoleerde woningen piekt de energiearmoede bij ouderen. Uit de Barometer Energiearmoede 2015 van de Koning Boudewijnstichting blijkt dat maar liefst 26,6 procent van de alleenstaande ouderen geconfronteerd wordt met overmatig hoge energiefacturen en 7,1 procent het energieverbruik 'abnormaal laag' houdt om toch rond te kunnen komen. De Vlaamse Ouderenraad betreurt dat er geen aandacht wordt besteed aan energiearmoede in het Vlaams ouderenbeleidsplan en benadrukt in dit kader de nood aan specifieke en structurele maatregelen voor de aanpak van energiearmoede en gerichte woningrenovatie bij ouderen. De Vlaamse Ouderenraad hoopt aandacht voor ouderen terug te vinden in het kader van de uitvoering van het Energiearmoedeprogramma van de Vlaamse regering.
83. Vanaf 2017 wil de Vlaamse regering verschillende premies voor energiebesparende aanpassingen verlagen en de voorwaarden ervoor verstrengen. Ter compensatie komt er een extra bonus bovenop de premies voor wie een totaalrenovatie van de woning uitvoert en verschillende verbeteringswerken combineert. Zowel financieel als fysiek is een totaalrenovatie van de woning heel ingrijpend voor ouderen. De Vlaamse Ouderenraad vreest echter dat de lagere individuele premies de stimulans om de woning beter te isoleren

bij ouderen net zullen wegnemen en benadrukt het belang van beperkte, haalbare aanpassingen, gecombineerd met een goede ondersteuning en begeleiding op maat van de bewoners (zie ook [advies 2013/5](#)).

84. Er moet bovendien ook werk gemaakt worden van meer efficiënte en effectieve fiscale en financiële stimuli ten aanzien van verhuurders zodat zij gemotiveerd worden te investeren in de kwaliteit en energiezuinigheid van de woningen die ze verhuren. Hierbij moet wel de garantie ingebouwd worden dat deze gesubsidieerde investering niet verhaald wordt op de huurder.

7.3. Nood aan een decretaal kader gemeenschappelijk wonen

85. Tot op heden zijn alternatieve woonvormen onvoldoende gekend bij ouderen en bovendien nauwelijks beschikbaar. De Vlaamse Ouderenraad steunt de beleidsintentie om een decretaal kader uit te werken voor gemeenschappelijk wonen. Voor de Vlaamse Ouderenraad zijn het wegwerken van de bestaande knelpunten en de uitwerking van een flexibel en administratief eenvoudig kader belangrijke aandachtspunten. Gemeenschappelijk wonen biedt diverse voordelen, maar in de praktijk botsen heel wat mensen daarbij op juridische problemen en administratieve onduidelijkheden.

7.4. Tegemoetkomingen en rechten

7.4.1. Automatische toekenning van de huurpremie

86. Er bestaat een discrepantie tussen het aantal potentieel rechthebbenden en het effectief aantal toegekende huurpremies. De huidige procedure is zeer omslachtig en leidt tot een hoge niet-opname van dit recht. De Vlaamse Ouderenraad is tevreden met de ambitie van de Vlaamse regering om de huurpremie automatisch toe te kennen. Dit mag evenwel geen verhoging van de private huurprijs tot gevolg hebben.

7.4.2. Regelgeving huursubsidie

87. Ouderen die verhuizen van een onaangepaste woning naar een assistentiewoning kunnen beroep doen op de huursubsidie. Dit in tegenstelling tot ouderen die verhuizen naar een woonzorgcentrum. Voor de Vlaamse Ouderenraad moet ook deze laatste groep aanspraak kunnen maken op de Vlaamse huursubsidie, gezien ook zij verhuizen naar een aangepaste woning.

7.4.3. Tegemoetkomingen voor woningaanpassingen

88. Ouderen zijn niet altijd goed geïnformeerd over welke tegemoetkomingen zij kunnen aanvragen in het kader van woningaanpassingen. De Vlaamse Ouderenraad wijst op het belang van administratieve vereenvoudiging en specifieke campagnes om ouderen te informeren, sensibiliseren en ondersteunen rond woningaanpassingen.

7.5. Het stimuleren en coördineren van woningaanpassingen

89. Inter is de nieuwe structuur die ervoor moet zorgen dat alle actoren uit het versnipperde en complexe toegankelijkheidswerkveld hun plaats krijgen en is als erkende partner van Gelijke Kansen Vlaanderen bevoegd om het Vlaamse toegankelijkheidsbeleid uit te voeren. De Vlaamse Ouderenraad is vragende partij om de begeleiding en ondersteuning van ouderen met allerhande vragen over wonen te integreren in de werking van Inter.

7.6. Verhoging van het aantal sociale woningen en spreiding over alle gemeenten

90. Het Vlaams ouderenbeleidsplan schetst de ambitie om het aantal sociale woningen te verhogen en beter te verspreiden over alle gemeenten. Er wordt verwezen naar de bindende sociale objectieven die opgenomen werden in het Decreet betreffende het Gronden en Pandenbeleid van 2007. De Vlaamse Ouderenraad vraagt naast de uitvoering van een tweejaarlijkse voortgangstoets ook een actualisatie van deze objectieven, rekening houdend met alle maatschappelijke veranderingen.

91. Het verhogen van het aanbod aan sociale woningen is voor de Vlaamse Ouderenraad een belangrijke beleidsmaatregel om een antwoord te bieden op de problematiek van financieel zwakkere ouderen die onvoldoende betaalbaar en kwaliteitsvol kunnen wonen. Daarom dienen in het Vlaams woonbeleid meer middelen vrijgemaakt te worden voor sociale woningen. Om de effectieve realisatie te garanderen van engagementen betreffende de uitbreiding van het aanbod aan sociale woningen en betreffende de verbetering van de kwaliteit van de bestaande sociale woningen, zijn duidelijke resultaatsverbintenissen van de overheid noodzakelijk.

92. Bij de realisatie van bijkomende sociale woningen moet de Vlaamse regering bovendien voldoende alert zijn voor de inplanting, de woontypologieën en toekomstige woonnoden van ouderen. De bouwmaatschappijen moeten een gevarieerd aanbod in eenzelfde buurt voorzien, met het oog op o.a. een betere opvang van de ouderwordende sociale huurders, waardoor de verhuisbereidheid kan verhogen. Ook het bouwen van sociale levensloopbestendige woningen in een toegankelijke woonomgeving lijkt een essentiële en duurzame oplossing. Het is de taak van de Vlaamse overheid om gemeenten maximaal aan te moedigen om een voldoende groot aanbod aan toegankelijke sociale woningen te realiseren.

7.7. Het aanbod van sociale verhuurkantoren stijgt

93. De Vlaamse Ouderenraad steunt de intentie van de Vlaamse overheid om het aanbod van sociale verhuurkantoren uit te breiden, gezien zij de aanwezigheid van voldoende betaalbare en kwaliteitsvolle woningen voor ouderen kunnen bevorderen. De waardevolle werking van deze diensten moet versterkt, uitgebreid en beter bekend gemaakt worden.
94. Er bestaan nog heel wat kwaliteitsverschillen binnen het aanbod van de sociale verhuurkantoren, welke opgevolgd en weggewerkt moeten worden. De Vlaamse Ouderenraad pleit voor meer stimulansen waardoor particuliere verhuurders en lokale besturen aangemoedigd worden om zich aan te sluiten bij een bestaand sociaal verhuurkantoor of om in samenwerking met anderen een nieuw sociaal verhuurkantoor op te richten.

7.8. Ketting van toegankelijkheid

95. Een leeftijdsvriendelijke gemeente is een inclusieve en toegankelijke omgeving die actief ouder worden ondersteunt en mogelijk maakt. In dit kader verwijst de Vlaamse Ouderenraad graag naar de ketting van toegankelijkheid, die maar zo sterk is als de zwakste schakel. Het principe is van belang vanaf de individuele woning tot de publieke ruimte, gebouwen en voorzieningen, aangeboden dienstverlening en openbaar vervoer. Als één van de 'schakels' in een gebouw of omgeving niet toegankelijk is, wordt de ketting van toegankelijkheid onderbroken.
96. Toegankelijkheid is een begrip dat voor vele interpretaties vatbaar is, wat in de praktijk zorgt voor grote kwaliteitsverschillen. De Vlaamse Ouderenraad pleit voor de uitwerking van een Vlaamse basisnormering inzake toegankelijkheid (naar analogie van de energieprestatieregelgeving) voor nieuwbouw en renovaties van alle particuliere woningen en publieke voorzieningen.
97. De praktijk leert ons dat mensen vaak niet of te laat denken aan ingrepen in of rond de woning om de toegankelijkheid en/of veiligheid te verbeteren. De kostprijs van de werkzaamheden kan hierdoor hoog oplopen en sommige ouderen kiezen dan liever niet voor ingrijpende renovaties. Het is in dit kader ook nuttig om in de opleidingen van architecten meer aandacht te besteden aan het belang van toegankelijkheid van een woning, publieke voorziening of woonomgeving.

7.9. Ook slimme buurtwerking faciliteert langer thuiswonen

98. Het ouderenbeleidsplan haalt terecht aan dat lokale dienstencentra in samenwerking met ouderenverenigingen en andere actoren een belangrijke rol kunnen spelen in de uitbouw van informele en buurtgerichte (zorg)netwerken. Zij kunnen dit echter enkel mits

voldoende ondersteuning door de overheid. Tevens moet het aanbod en de prijzen van deze verschillende spelers optimaal op elkaar afgestemd worden. Dit kan onder meer door overleg met het verenigingsleven over het aangeboden sociaal-cultureel programma als vast onderdeel in te bouwen in de planningsfase van de lokale dienstencentra.

7.10. Streven naar een totaalvisie op wonen

99. Het woonbeleid dient gekenmerkt te worden door een inclusief karakter. Het versterken van de relaties met welzijn en zorg, ruimtelijke ordening, mobiliteit en duurzaamheid is noodzakelijk en moet bijdragen aan een totaalvisie op wonen.

100. Gezien de belangrijke ruimtelijke impact van wonen is het evident dat het woonbeleid en het ruimtelijk beleid op elkaar afgestemd worden. Het Vlaams ouderenbeleidsplan schetst de samenwerking tussen de beleidsdomeinen wonen en ruimtelijke ordening inzake de definitieve vaststelling van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen. De Vlaamse Ouderenraad hecht daarbij groot belang aan de ontwikkeling van een kernenversterkend beleid met oog voor nabijheid en bereikbaarheid van basisvoorzieningen, evenals een toegankelijke en beweegvriendelijke woonomgeving.

101. In het kader van een beleidsdomein-overschrijdende samenwerking, mist de Vlaamse Ouderenraad een link vanuit het speerpunt wonen naar het mobiliteitsbeleid. Heel wat actuele mobiliteitsvraagstukken spelen ouderen immers parten en brengen hun mobiliteit en participatiekansen in het gedrang. Het behouden en bevorderen van een goede mobiliteit is echter cruciaal voor de sociale integratie, maatschappelijke participatie, autonomie en het zo lang mogelijk in de vertrouwde omgeving blijven wonen (zie o.a. [advies 2015/5 over basisbereikbaarheid](#)).

VIII. Zorg

8.1. Naar een performant welzijns- en zorgbeleid voor ouderen

102. De Vlaamse Ouderenraad is zeer tevreden dat de Vlaamse regering stappen zet om tegen 2018 een geïntegreerd en performant Vlaams welzijns- en zorgbeleid voor ouderen uit te werken, dat de ambitie heeft om de toenemende vraag naar aangepaste woon-, zorg- en ondersteuningsvormen voor ouderen op adequate wijze te beantwoorden. De Vlaamse Ouderenraad pleit in dit kader voor een evolutie naar een vraaggestuurd, inclusief en leeftijdsonafhankelijk welzijns- en zorgbeleid waarbij niet de leeftijd, maar de zorg- en ondersteuningsnoden, alsook de vragen en levensdoelen van de zorgvrager het centrale uitgangspunt vormen.

103. De toekomstvisie, krachtlijnen en beleidsinstrumenten die de Vlaamse overheid hiervoor wil aanwenden, worden in het Vlaams ouderenbeleidsplan weergegeven op basis van de conceptnota Vlaams welzijns- en zorgbeleid voor ouderen, de conceptnota Vlaamse Sociale Bescherming en de voorbereidende insteek voor de conferentie 'Reorganisatie van de eerstelijnszorg' in 2017. De Vlaamse Ouderenraad dringt aan om deze nota's beleidsmatig te stroomlijnen en duidelijke prioriteiten te bepalen in een overzichtelijke beleidsagenda. Zoals gesteld in het Vlaams ouderenbeleidsplan is de continuïteit van het gevoerde beleid in eerste instantie van essentieel belang.

104. De Vlaamse Ouderenraad formuleerde reeds een aantal inhoudelijke bedenkingen op de conceptnota Vlaams welzijns- en zorgbeleid voor ouderen en verwijst hiervoor naar zijn [advies 2016/1](#). Voor de uitwerking van de Vlaamse Sociale Bescherming (VSB) verwijst de Vlaamse Ouderenraad naar zijn [advies 2015/3](#).

8.2. Toekomst van de thuiszorg en residentiële ouderenzorg

105. De Vlaamse overheid heeft de intentie om in de loop van deze legislatuur werk te maken van een nieuw organisatie- en financieringsmodel voor de residentiële ouderenzorg, alsook van een duidelijkere positionering van de diensten voor gezinszorg en aanvullende thuiszorg in het Vlaamse zorgorganisatieconcept. De Vlaamse Ouderenraad mist in dit kader concrete toekomstperspectieven voor de woonzorgcentra en diensten voor gezinszorg en aanvullende thuiszorg en dringt aan op een spoedige uitwerking hiervan.

8.3. Betaalbaarheid van de zorg

106. De Vlaamse Ouderenraad steunt de ambitie van de Vlaamse regering die voor ogen wordt gehouden met de VSB, zijnde het streven naar een betaalbare zorg voor elke burger, en vraagt om bij de verdere uitwerking oog te hebben voor de specifieke aandachtspunten voor ouderen (cfr. [advies 2015/3](#)).

8.4. Kwalitatieve en toegankelijke zorg

107. In het kader van een kwalitatieve, toegankelijke en betaalbare zorg pleit de Vlaamse Ouderenraad voor een sterke overheidsregulering en -sturing met betrekking tot de erkennings- en programmatienormen, het toezicht op de kwaliteitsnormen en het prijzenbeleid.

108. Een goed kwaliteitsbeleid veronderstelt ook inspraak en participatie van de oudere persoon als gebruiker binnen diensten en voorzieningen in het welzijns- en zorglandschap. De conceptnota over het welzijns- en zorgbeleid voor ouderen legt een sterke nadruk op de centrale rol van de oudere persoon als zorggebruiker. Vlaamse Ouderenraad wenst meer

duidelijkheid over hoe deze centrale positie van zorggebruikers in de praktijk concreet waargemaakt zal worden.

8.5. Aandacht voor kwetsbare ouderen

109. Met het oog op het 'ageing in place'-beleid (zie punt 77) is het van groot belang om in te zetten op het vroegtijdig detecteren van kwetsbaarheid bij ouderen. Uit analyses van de internationale onderzoeksgroep D-SCOPE blijkt dat 20% van de thuiswonende ouderen sociaal kwetsbaar is, gevolgd door fysieke (15,1%), omgevings- (14,6%) en psychologische kwetsbaarheid (8,6%). Algemeen blijkt dat ouderen met een lagere socio-economische status, ouderen met een hogere leeftijd, ouderen die geen partner hebben, ouderen met een migratie-achtergrond (vooral niet-Europese herkomst) en ouderen die verhuisd zijn, vaker kwetsbaar zijn op verschillende domeinen. Deze vormen van kwetsbaarheid worden vaak niet tijdig vastgesteld, noch preventief en proactief benaderd. De Vlaamse Ouderenraad betreurt dat er in dit kader onvoldoende aandacht besteed wordt aan de vroegtijdige detectie van kwetsbare ouderen. Het ondersteunen en begeleiden van ouderen en hun mantelzorgers is essentieel wanneer hun levenssituatie kwetsbaar wordt en ze hun zelfstandigheid dreigen te verliezen.

8.6. Intersectorale samenwerking

110. De Vlaamse Ouderenraad benadrukt het belang van het versterken van de samenwerking en netwerkvorming op de eerste lijn, zowel tussen zorgaanbieders onderling als tussen gezondheid en welzijn en tussen de verschillende zorgniveaus (van generalistische tot hooggespecialiseerde zorg).

111. In het kader van een intersectorale samenwerking tussen thuiszorg, ouderenzorg, geestelijke gezondheidszorg en zorg voor personen met een beperking, kondigt het Vlaams ouderenbeleidsplan de opzet van proefprojecten rond multifunctionele inzetbaarheid en ontschotting van woonzorgvoorzieningen aan. De Vlaamse Ouderenraad benadrukt dat deze beleidsinitiatieven de toegankelijkheid, betaalbaarheid en de kwaliteit van de zorg en ondersteuning voor ouderen niet in het gedrang mogen brengen. Ook zorgvoorzieningen voor personen jonger dan 65 jaar moeten in dit kader toegankelijk worden voor 65-plussers (cfr. [advies 2016/1](#)).

112. Het Vlaams ouderenbeleidsplan kadert tevens het voornemen van de Vlaamse regering om het concept 'buurtzorgnetwerk' te definiëren, te vertalen en te integreren in een ruimtelijk model voor een zorgbestendige buurt. De Vlaamse Ouderenraad vraagt meer duidelijkheid over de verhouding tussen 'buurtzorgnetwerken' en 'woonzorgnetwerken', die geïntroduceerd werden in het Woonzorgdecreet van 2009, maar waarvoor de uitvoeringsbesluiten nog ontbreken (zie [standpunt 2015/1 omtrent woonzorgzones](#)).

113. Het welzijn van patiënten met een chronische ziekte kan verbeteren door een meer geïntegreerde zorg. Om die nieuwe visie te ondersteunen, hebben de ministers van Volksgezondheid van de deelstaten en de federale overheid een gemeenschappelijk plan voor chronisch zieken goedgekeurd. De Vlaamse Ouderenraad ziet een noodzaak om dit gezamenlijke initiatief samen met de andere federale bevoegdheden (geneesmiddelen, artsen, thuisverpleging, ...) af te stemmen met het Vlaamse welzijns- en zorgbeleid voor ouderen. Dit is cruciaal om het versnipperd zorg- en welzijnsbeleid tot een samenhangend geheel te brengen.

8.7. Aandacht voor eerstelijns geestelijke gezondheidszorg

114. De laatste decennia streeft de Vlaamse overheid naar een vermaatschappelijking van de zorg waarbij het bestaande zorgaanbod beter wordt afgestemd op de noden, behoeften en vragen van personen met psychische problemen. Zo moet het ambulante en thuiszorgondersteunende zorgaanbod sterk worden uitgebouwd. Zoals het Vlaams ouderenbeleidsplan aanhaalt, is een verdere integratie van de gespecialiseerde geestelijke gezondheidszorg in de eerste lijn noodzakelijk. Wanneer hieraan meer aandacht besteed wordt, kan dit bijdragen tot het voorkomen van sociaal isolement, een verhoging van het individueel welzijn, minder medicatiegebruik, minder depressies en levensmoeheid, minder zelfdoding en het bestrijden van ouderenmis(be)handeling.

115. Het Vlaams ouderenbeleidsplan refereert ook naar de lopende projecten rond de eerstelijnspsychologische functie. Indien deze projecten een positieve evaluatie krijgen, vraagt de Vlaamse Ouderenraad om een structurele en duurzame verankering van deze functie te voorzien.

8.8. Innovatieve technologieën en processen

116. Het Vlaams ouderenbeleidsplan verwijst naar allerhande innovaties, technologieën en proefprojecten die een meerwaarde voor ouderen kunnen betekenen op vlak van comfort, beleving, betaalbaarheid, gezondheid en welbevinden. Zo werd onder meer ook het actieplan 'Flanders Care 2.0' goedgekeurd. Belangrijk hierbij is dat naast partners uit de industrie en de onderzoekswereld, ook ouderen actief betrokken worden bij het ontwikkelen en implementeren van nieuwe projecten en innovatieve methoden.

117. De Vlaamse Ouderenraad benadrukt ook dat er blijvend ingezet moet worden op de betaalbaarheid van nieuwe technologieën en innovaties, op gebruiksvriendelijkheid, informatieverstrekking, het dichten van de digitale kloof en de bescherming van de privacy, zonder hierbij het menselijk aspect van een warme zorg en ondersteuning te verliezen.

8.9. Het organiseren van professionele zorg blijft een uitdaging

118. De toenemende vergrijzing en de pensioneringsgolf in de zorgsector brengen nieuwe uitdagingen voor de samenleving met zich mee. Er is een grote nood aan goed opgeleide mensen, zowel voor het onderzoek, het beleid als de praktijk. De Vlaamse Ouderenraad mist in het Vlaams ouderenbeleidsplan de beleidsintentie om naast de focus op nieuwe beroepen ook de opleidingen Geriatrie en Gerontologie aantrekkelijker te maken bij studenten en in het werkveld.
119. Er ligt een belangrijke uitdaging voor de thuiszorg en residentiële zorg op vlak van het behoud en aantrekken van nieuwe medewerkers. De Vlaamse Ouderenraad waardeert de inspanningen in het kader van het actieplan 3.0 'Werk maken van werk in de zorgsector'. Wanneer medewerkers voldoende leerkanalen krijgen, gemotiveerd blijven en een evenwicht vinden tussen werk en privéleven, verhoogt dit de kwaliteit van zorg en ondersteuning, wat de gebruikers ten goede komt.
120. Het Vlaams ouderenbeleidsplan kondigt een hervorming aan van de animatiefunctie in woonzorgcentra, waarbij de inhoud herbekeken wordt en de financiering gekoppeld wordt aan het zorgprofiel van de bewoner. De Vlaamse Ouderenraad wenst in dit kader te benadrukken dat de animatiefunctie een belangrijke pijler is in het kader van 'integrale zorg' en vraagt om betrokken te worden bij het traject rond de hervorming van de animatiefunctie. Door aan ouderen de gelegenheid te bieden om hun vrije tijd zinvol en actief in te vullen draagt de animatiewerking bij tot een aangename woon- en leefsfeer in het woonzorgcentrum. Bovendien vormt het een belangrijk aanknopingspunt voor het realiseren van de doelstellingen rond cultuurparticipatie die opgenomen zijn in het Vlaams ouderenbeleidsplan.

8.10. Vermaatschappelijking van de zorg: mantelzorgers en vrijwilligers

8.10.1. Mantelzorg in balans

121. De Vlaamse regering opteert voor een vermaatschappelijking van de zorg vanuit de overtuiging dat informele zorgverleners een essentiële bijdrage leveren aan het welzijns- en zorgbeleid. Mantelzorgers en vrijwilligers bieden in belangrijke mate zorg en ondersteuning in de vertrouwde omgeving van ouderen. In de realisatie van vermaatschappelijking van de zorg moet het welzijn van mantelzorgers dan ook bijzondere aandacht krijgen.
122. Niet alle ouderen kunnen beroep doen op een uitgebreid sociaal netwerk. Daardoor kunnen de beschikbaarheid, aard en intensiteit van mantelzorg sterk variëren. De Vlaamse Ouderenraad vraagt in dit kader bijzondere aandacht voor ouderen met een beperkt sociaal netwerk. Een garantie op een kwalitatieve en betaalbare professionele zorg- en

dienstverlening is cruciaal om het ontbreken of wegvallen van mantelzorg en buurtgerichte zorg op te vangen én aan te vullen waar nodig.

123. Zoals aangehaald in punt 65 vraagt de Vlaamse Ouderenraad structurele ondersteuningsmaatregelen om de balans tussen langer werken en het opnemen van zorgtaken in evenwicht te houden. Het gaat onder meer om een sterkere inhoudelijke, technische en financiële ondersteuning, alsook een versterking van de thuiszorg en uitbouw van respijtzorg met onder meer oppashulp, gastopvang, dagverzorgingscentra, centra voor kortverblijf, nachtopvang, ... Al deze systemen dragen ertoe bij dat de druk op mantelzorgers draaglijk blijft. Bijzondere aandacht voor het versterken en meer toegankelijk maken van dit aanbod is dus cruciaal. In dit kader waardeert de Vlaamse Ouderenraad ook de ondersteuning die verder geboden zal worden aan de verenigingen van gebruikers en mantelzorgers.

124. De Vlaamse Ouderenraad is voorstander van de opmaak van een mantelzorgplan, maar benadrukt dat de realisatie van een coherent en duurzaam mantelzorgbeleid enkel tot stand kan komen door een constructief en domeinoverschrijdend overleg tussen de bevoegde Vlaamse en federale beleidsmakers.

125. De Vlaamse Ouderenraad waardeert ten zeerste de vele inspanningen die worden geleverd rond de problematiek van dementie. Zowel in de periode voor als na de diagnosestelling zijn er belangrijke begeleidingsbehoeften voor de persoon met dementie en zijn omgeving. Onder meer het Transitieplan 'Dementiekundige basiszorg in het natuurlijk thuismilieu', de langetermijncampagne 'Vergeet dementie, onthou mens' en de uitrol van het concept 'dementievriendelijke gemeenten' dragen hiertoe bij.

8.10.2. Vrijwilligers zijn een onmisbare schakel

126. Vrijwilligerswerk is een essentiële en onmisbare schakel in onze samenleving en dit op verschillende terreinen. Vrijwilligerswerk creëert een weg uit sociaal isolement en de vereenzaming. Zo dragen de activiteiten van ouderenorganisaties en hun duizenden vrijwilligers ertoe bij dat ouderen betrokken blijven bij het sociaal leven. Deze vorm van inzet verdient alle waardering. Het is noodzakelijk dat de overheid de talrijke voordelen en meerwaarden van vrijwilligerswerk erkent en stimuleert. De Vlaamse Ouderenraad ziet vrijwilligerswerk daarbij breder dan louter een inschakeling in de zorg, in tegenstelling tot de beperkte focus in het Vlaams ouderenbeleidsplan. Wat de concrete aandachtspunten rond vrijwilligers in de zorg betreft, verwijst de Vlaamse Ouderenraad naar zijn [advies 2016/1 over de conceptnota Vlaams welzijns- en zorgbeleid voor ouderen](#).

Goedgekeurd door de raad van bestuur op 27 mei 2016.

Jul Geeroms
Voorzitter

Mie Moerenhout
Directeur

VIII. Referenties

Belgische gezondheidsenquête 2008, WIV/ISP Rapport VI: Gezondheid en samenleving
https://his.wiv-isp.be/nl/Gedeelde%20%20documenten/Elderly_HeSo_NL_2008.pdf

Belgische gezondheidsenquête 2013, WIV/ISP Rapport I: Gezondheid en welzijn
https://his.wiv-isp.be/nl/Gedeelde%20%20documenten/summ_HS_NL_2013.pdf

Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding (2012). Diversiteitsbarometer werk.
http://unia.be/files/legacy/de_diversiteitsbarometer_werk_0.pdf

D-SCOPE Gebruikersgroep van 11 december 2015. Kwantitatieve onderzoeksresultaten kwetsbaarheid.
<http://www.d-scope.be/dscope/wp-content/uploads/2016/02/Bijlage-B-Presentatie-Fase-1-.pdf>

De Coen, A., Gerard M. & Valsamis, D. (2015). Het PWA-stelsel in kaart gebracht. IDEA Consult NV, Brussel.
<http://www.werk.be/sites/default/files/onderzoek/2012-2015/eindrapportoiona-onderzoek-pwa-stelsel-30062015.pdf>

Delbeke, B. en Meyer, S. (2015). Barometer Energiearmoede (2009-2013). Brussel: Koning Boudewijnstichting.
https://www.kbs-frb.be/~media/Files/Bib/Publications/2015_BarometerEnergieArmoede_N.pdf

Interfederaal Gelijkekansencentrum (2015). Jaarverslag 2014. Een keerpunt voor het Centrum.
http://unia.be/files/legacy/jaarverslag_2014-nl-web_ascorr.pdf

Scheffers, M. (2015). Sterk met een vitaal netwerk. Empowerment en de sociaal netwerkmethodiek. Bussum: Coutinho.

Van den Broucke, S. en Renwart, A. (2014) La litteratie en sante en belgique : Un mediateur des inegalites sociales et des comportements de sante. UCL, CM en Infor Santé.
<http://alfresco.uclouvain.be/alfresco/service/guest/streamDownload/workspace/SpacesStore/b6374a8a-76d3-44b5-b888-3fc0c0c05fe5/Litt%C3%A9ratie%20en%20sant%C3%A9%20en%20Belgique.pdf?guest=true>